

Lugha ya Kiswahili: Utafiti na Maendeleo yake

Wahariri

Mwenda Mukuthuria
Mosol Kandagor

Chapisho hili ni zao la ushirikiano kati ya Taasisi ya Taaluma za Kiswahili (TATAKI) na Chama cha Kiswahili Afrika Mashariki (CHAKAMA). Sura zilizomo katika chapisho hili zimetokana na Kongamano la CHAKAMA lililofanyika katika Chuo Kikuu cha Mount Kenya mjini Thika (Kenya) mwaka 2015. Kongamano hilo lilihudhuriwa na wajumbe kutoka maeneo mbalimbali duniani. Katika kongamano hili yaliibuka mambo mengi na muhimu kuhusu lugha ya Kiswahili na mustakabali wake ndani na nje ya Afrika Mashariki. Kwa kuzingatia mwitiko wa hali ya juu wa washiriki wa kongamano na mada zilizowasilishwa katika kongamano hili wahariri waliona kuwa litakuwa jambo la welekevu kutoa vitabu viwili ambavyo ni *Lugha ya Kiswahili: Utafiti na Maendeleo* na *Fasihi ya Kiswahili: Utafiti na Maendeleo*. Toleo hili litawafaidisha wanataaluma wa ngazi mbalimbali hususani wahadhiri, wakufunzi na hata wapenzi na wasomaji wote wa Kiswahili. Hivyo tunawaalika wasomaji wetu na wapenzi wa lugha adhimu ya Kiswahili kusoma sura zilizomo katika toleo hili, kutafakari, kukosoa na kuboresha yaliyomo kwa manufaa ya maendeleo ya lugha hii na taaluma yake.

ISBN: 978 9976 5850 70

Kimepigwa Chapa na TUKI
Chuo Kikuu cha Dar es Salaam

YALIYOMO

HATILINZI.....	ii
SHUKURANI.....	iii
DIBAJI	v
TAHARIRI.....	vii
SURA YA KWANZA	
Hali ya Kiswahili nchini Rwanda	
<i>Pacifique Malonga</i>	1
SURA YA PILI	
Changamoto na Mustakabali wa Kiswahili nchini Uganda	
<i>Miima A. Florence na Vincent Kawoya</i>	6
SURA YA TATU	
Tathmini ya Tovuti ya Swahilhub katika Kuendeleza Kiswahili Kitaaluma	
<i>Anthony Owino Oloo na Keneth Inyani Simala</i>	20
SURA YA NNE	
Michakato Mipya ya Kueneza Dini Kiutandawazi na Athari zake katika Mustakabali wa Maenezi ya Kiswahili	
<i>Alex Umbima Kevogo, Mwenda Mukuthuria na Ayub Mukhwana</i>	29
SURA YA TANO	
Mchango wa Mwaka Kogwa katika Kuenzi na Kuendeleza Utamaduni wa Mmakunduchi na Mswahili	
<i>Mussa M. Hans</i>	53

SURA YA SITA

Ruwaza za Matumizi ya Lugha katika Biashara:

Mfano wa Mji wa Eldoret

Toboso Mahero Bernard na Mosol Kandagor..... 68

SURA YA SABA

Nadharia za Kisasa na Uamili wa Mofimu za Kiswahili

Kimofosintaksia

Basilio G. Mungania..... 90

SURA YA NANE

Nafasi ya Nadharia ya Myers-Scotton katika

Uchanganuzi wa Matokeo ya Mitagusano ya Lugha

katika Kiwango cha Kimofosintaksia

Susan Choge..... 109

SURA YA TISA

Uchanganuzi wa Uhamishaji wa Mofosintaksia ya

Kiluo kwa Kiswahili

Carolyne Oduor na Kenneth Inyani Simala..... 131

SURA YA KUMI

Matatizo ya Ufafanuzi wa 'Maana' Katika

Leksikografia ya Kiswahili

Nahashon A. Nyangeri na Enock Matundura..... 143

SURA YA KUMI NA MOJA

Vyanzo vya Makosa ya Kisemantiki katika

Mawasiliano Andishi ya Wanafunzi wa Shule za

Sekondari nchini Kenya

Aruba B. Kemunto na James O. Ontieri..... 168

SURA YA KUMI NA MBILI Usarufi na Usemantiki wa Uradidi <i>Nelli V. Gromova</i>	185
SURA YA KUMI NA TATU Sera ya Lugha na Matumizi ya Kiswahili nchini Kenya: Haja ya Mustakabali Mpya <i>Simiyu Kisurulia, Oyuma Oyondi na Arthur Muhia</i>	194
SURA YA KUMI NA NNE Matumizi ya Lugha katika Mitandao ya Kijamii: Mfano wa Kiswahili katika Blogu za Kikristo <i>Alex Umbima Kevogo na Stanley Adika Kevogo</i>	215
SURA YA KUMI NA TANO Mikakati Inayotumiwa na Vyombo vya Habari nchini Kenya kukabiliana na Changamoto za Kiistilahi <i>Stanley Adika Kevogo na Mwenda Mukuthuria</i>	234
SURA YA KUMI NA SITA Nafasi ya Vyombo vya Habari katika Kudumisha Kiswahili Nchini Kenya katika Karne ya 21 <i>Jane K. Maithya</i>	267
SURA YA KUMI NA SABA Ujitoshelezaji wa Kiswahili kama Chombo cha Mawasiliano <i>Ayub Mukhwana</i>	278

SURA YA KUMI NA NANE Uchanganuzi wa Matumizi ya Lugha-Ishara katika Fasiri ya Habari za Kiswahili katika Vituo vya Televisheni vya KTN na KBC <i>Ellen Anyiso Otieno, Kenneth Inyani Simala na John</i> <i>Habwe.....</i>	291
SURA YA KUMI NA TISA Matumizi ya Teknolojia katika Ufundishaji wa Kiswahili nchini Kenya <i>Sikolia C. Kalabai.....</i>	301
SURA YA ISHIRINI Tathmini ya Lugha ya Kufundishia kuanzia Shule za Chekechea hadi Darasa la Tatu nchini Kenya <i>Leonard Chacha na Judy Onyancha.....</i>	319
SURA YA ISHIRINI NA MOJA Tathmini ya Kiswahili kama Lugha ya Kufundishia ngazi zote za Elimu Tanzania: Ni Ukombozi wa Kiutamaduni ama Mbio za Kisiasa? <i>Hadija Jilala.....</i>	331
SURA YA ISHIRINI NA MBILI Matumizi ya Lugha-Ishara katika Ufundishaji wa Sarufi ya Kiswahili kwenye Shule za Msingi Mkoani Nyanza, Kenya <i>Ellen Anyiso Otieno, Kenneth Inyani Simala na Tobias</i> <i>M. Shikuku.....</i>	360

SURA YA TANO

Mchango wa Mwaka Kogwa katika Kuuenzi na Kuuendeleza Utamaduni wa Mmakunduchi na Mswahili

Mussa M. Hans

Utangulizi

Jamii yoyote iwayo duniani huwa na utamaduni wake ambao aghalabu hutumika katika kuitofautisha jamii hiyo na jamii nyingine, za karibu au za mbali. Ingawa kumekuwa na mjadala mpana na endelevu kuhusu chimbuko la Kiswahili, wanazuoni wengi wanakubaliana kwamba chimbuko la Kiswahili ni upwa wa Afrika Mashariki. Ni katika maeneo haya pia ndimo mnamopatikana lahaja nyingi za Kiswahili. Hivyo, utamaduni wa jamii pana ya Waswahili unaweza kupatikana kupitia katika jamii ndogondogo za wazungumzaji wa lahaja hizi. Makunduchi ni miongoni mwa maeneo mnamozungumzwa lahaja za Kiswahili. Lahaja inayozungumzwa katika eneo hili inaitwa Kimakunduchi.